

چشم‌انداز تغییرات سیاسی خاورمیانه، در گفت و گوی «ایران» با محمد علی سبحانی باید به «دیپلماسی اقتصادی و تفاهم امنیتی» اولویت دهیم

خاورمیانه همچنان در حال تجربه تحولات پیچیده و چندوجهی است که نه تنها بر وضعیت داخلی کشورهای این منطقه تأثیر می‌گذارد، بلکه روابط بین‌الملل و امنیت جهانی را نیز تحت‌الشعاع قرار داده است. تغییرات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی، بویژه در پی بحران‌های جاری برخاسته از جنگ غزه، به گونه‌ای چشمگیر بوده که در برخی مواقع کارشناسان نیز از تحلیل دقیق آن عقب افتاده‌اند. در این میان، قدرت‌های بزرگ جهانی و منطقه‌ای در حال شکل‌دهی آینده خاورمیانه هستند. «ایران» در گفت‌وگو با محمد علی سبحانی دیپلمات سابق و سفیر پیشین ایران در لبنان، به بررسی وضعیت کنونی و چشم‌اندازهای آینده در منطقه پرداخته و نقش بازیگران مختلف، از جمله ایران و اسرائیل را در معمای امنیت خاورمیانه و متغیر بودن دونالد ترامپ در معادلات آتی را تحلیل کرده است.

اتفاقات خاورمیانه هم به همین شکل است. در لبنان نیز احتمال درگیری‌های سنگین و تهدیدات از سوی اسرائیل وجود دارد، چون معادله وحشت از بین رفته است. به طور کلی، پیش‌بینی شرایط خاورمیانه دشوار است و به متغیرهای متعددی از جمله روابط اعراب و اسرائیل، روابط اعراب و آمریکا، روابط آمریکا و روسیه، وضعیت اوکراین و اختلافات آمریکا با اروپا بستگی دارد. آیا اروپا از آمریکا جدا می‌شود و به چین و کشورهای عربی می‌پیوندد و یک تغییر جدی در جغرافیای سیاسی جهان و منطقه رخ می‌دهد یا وضعیت در اروپا و خاورمیانه کنترل خواهد شد؟ آیا ترامپ می‌تواند ثبات و آرامش را به منطقه بازگرداند؟ اختلافات بین اعراب و آمریکا بر سر مسأله غزه به کجا می‌انجامد؟ اینها سؤالاتی هستند که پاسخ قطعی به آنها وجود ندارد. اسرائیل فکر می‌کند یک جنگ منطقه‌ای از ۷ اکتبر آغاز شده و منتظر است ببیند این منازعه از طریق دوستی آقای ترامپ و آقای پوتین می‌تواند کنترل شود؟ این هم پرسش مهمی است. همه این عوامل نشان می‌دهند که تغییرات وسیعی در جغرافیای سیاسی جهان و منطقه محتمل است.

◀ به برخی از نقاط عطف و متغیرهای پیچیده در تداوم آتش جنگ یا کنترل تنش در منطقه اشاره کردید. با توجه به احتمال درگیری مجدد در لبنان و غزه اگر اسرائیل بخواهد اقدامات نظامی را از سر بگیرد، آیا دولت ترامپ دست تل آویو را برای تغییرات جغرافیایی در خاورمیانه باز خواهد گذاشت؟ همه چیز بستگی به روند تحولات دارد؛ جریان ترامپ در آمریکا و دشمنی او با دموکرات‌ها، در کنار انگیزه‌های جمهوری خواهان و برخی جریان‌های خاص که بر این اصرار دارند که رئیس‌جمهوری آمریکا باید به منافع داخلی توجه بیشتری داشته باشد. اما واقعیت این است که آقای ترامپ به دنبال این است که همه سیاست‌های گذشته را زیر سؤال ببرد. ترامپ تفاوت زیادی با رؤسای جمهوری پیشین آمریکا دارد.

این شرایط، فرصت‌ها و تهدیدهایی را برای منطقه ایجاد کرده است. اگر کشورهای عربی بتوانند متحد شوند و در کنار سایر کشورهای منطقه مانند ایران و ترکیه، این بازی بزرگ را به شکلی پیش ببرند که هم منافع فلسطینی‌ها تعریف شود و هم تنش‌ها در میان کشورهای منطقه کاهش

روز نکبت در سال ۱۹۴۸ (تأسیس اسرائیل در منطقه) تاکنون، تنش‌ها همواره وجود داشته تا این که به قضیه ماجرای ۷ اکتبر رسیدیم. این جنگ هم شباهت‌هایی به همان جنگ اول دارد؛ این اتفاق فرصتی را برای اسرائیل فراهم کرد تا ویرانی‌های گسترده‌ای در غزه به بار آورد، سپس به لبنان هم حمله شد و احساس تهدید از سوی سوریه نیز منجر به حمله به نیروهای ایرانی در سوریه و بخش کنسولی سفارت کشورمان در دمشق شد.

با توجه به این شرایط، پیش‌بینی زمان پایان این جنگ و چشم‌انداز آینده دشوار است. بویژه با سقوط سوریه که اختلاف عمیقی هم با اسرائیل داشته، درگیری‌های بین ایران و اسرائیل و بازگشت ترامپ به قدرت، که می‌خواهد تغییرات جدی در جهان بدهد. از نظر ترامپ، نقشه جغرافیا باید تغییر کند. در حال حاضر اروپا در مقابل آمریکا است و پوتین رفیق ترامپ است. اوکراین نیز به کشوری تبدیل شده که با آمریکا درگیر است.

◀ با توجه به شرایط کنونی منطقه که نبود ثبات، متغیر اصلی رویدادهاست و تحولات پرشتابی که در سال جاری به سقوط دولت بشار اسد ختم شد، شکل‌گیری یک نظم امنیتی جدید، در حال نمایان شدن است. از طرفی، بازگشت ترامپ به کاخ سفید و وعده او مبنی بر خاتمه دادن جنگ‌های بی‌پایان، در کنار پیشروی نظامی اسرائیل در منطقه و احتمال افزایش تنش‌ها، وضعیت پیچیده‌ای را رقم زده است. در سوریه نیز همچنان خلأ قدرت وجود دارد و چشم‌اندازی از ثبات دیده نمی‌شود. به طور کلی تحلیل شما از شرایط موجود چیست؟

خاورمیانه همیشه همین‌طور بوده است، نقطه تلاقی و درگیری و هر اتفاقی که قرار است در دنیا رخ دهد از اینجا آغاز شده است. در جنگ‌هایی که در خاورمیانه رخ داده غیر از جنگ کانال سوئز، محصول همه آن‌ها شکست بوده و موفقیتی به دست نیامده است. بنابراین تنش و درگیری‌ها به شکل دائمی ادامه دارد. از جنگ پس از